

Vuokko Rankinen

**MARJATTA OKON PÄÄKIRJOITUKSET
KIRJASTOTIEDE JA INFORMATIIKKA -
LEHDESSÄ**

Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta

Kandidaatintutkielma

Toukokuu 2025

TIIVISTELMÄ

Vuokko Rankinen: *Marjatta Okon pääkirjoitukset Kirjastotiede ja informatiikka -lehdessä*
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Informaatiotutkimus
Toukokuu 2025

Tässä tutkielmassa tarkastellaan *Kirjastotiede ja informatiikka* -lehden pääkirjoituksia vuosina 1981–1994. Näinä vuosina lehden päätoimittajana toimi kirjastotieteen ja informatiikan professori Marjatta Okko ja tutkielman aineistona ovat Okon lehteen laatimat pääkirjoitukset.

Tutkimuskysymyksiä on kaksi: mitä teemoja Marjatta Okko *Kirjastotiede ja informatiikka* -lehden laatimissaan pääkirjoituksissa käsittelee sekä onko Okon kirjoituksista löydettävissä, millaisen linjan hän on tieteenalaan nähden ottanut. Tutkimusmenetelmänä on laadullinen sisällönanalyysi. Aineisto teemoitellaan paikantamalla sieltä tutkimusongelman kannalta olennaiset aiheet eli teemat.

Tutkielman tuloksina ovat aineistosta nousevat teemat ja aineiston käyminen läpi näiden teemojen valossa. Lisäksi tarkastellaan toisen tutkimuskysymyksen mukaisesti, onko Okon pääkirjoituksissa nähtävissä linjauksia tieteenalan osalta. Molempiin tutkimuskysymyksiin on aineistosta löydettävissä vastaus.

Avainsanat: Marjatta Okko, kirjastotiede, informatiikka, *Kirjastotiede ja informatiikka* -lehti, pääkirjoitus.

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	1
2	TUTKIMUSASETELMA.....	3
	2.1 Tutkimuskysymykset.....	3
	2.2 Tutkimusmenetelmä.....	3
	2.3 Tutkimuskirjallisuus.....	4
3	UUSI OPPIAINE SYNTYY	6
	3.1 Miten uuden oppiaineen ja professuurin perustamiseen päädyttiin?	6
	3.2 Tieteellinen seura ja tieteellinen lehti	8
4	TULOKSET	9
	4.1 Yleinen ja Kirjat	10
	4.2 Yhteiskunta ja Kansainvälisyys	11
	4.3 Kirjastoala	11
	4.4 Koulutus	13
	4.5 Tieteenalan kehittyminen	14
5	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	17
	LÄHTEET	20

1 JOHDANTO

Tässä tutkielmassa on tarkoitus tarkastella Marjatta Okon pääkirjoituksia *Kirjastotiede ja informatiikka* -lehdessä. Lehti perustettiin kymmenen vuotta oppiaineen perustamisen jälkeen, mutta tieteenalan uusi professori oli täytetty vasta neljä vuotta ennen lehden perustamista. Onko uuden tieteenalan tilanteesta mahdollista lukea jotain Okon pääkirjoituksista?

Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteellisessä tiedekunnassa perustettiin vuonna 1971 kirjastotieteen ja informatiikan laitos sekä oppiaineen professori. Ensisijaisesti uuden oppiaineen syntyyn vaikutti tarve kehittää kirjastoalan koulutuksen tasoa. Tätä ennen kirjastoalalle ammattilaiset oli koulutettu yliopiston yhteiskuntatieteellisessä opetusjao-
stossa, joka antoi ammatillista opetusta. Kirjastotutkinnon kurssi oli yhden lukuvuoden mittainen. (Mäkinen, 2010, s. 64). Yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset vaikuttivat kuitenkin tarpeeseen ja toiveeseen aiempaa laajemmin koulutetuista ammattilaisista siis myös kirjastoalalle.

Kirjastotieteen ja informatiikan ensimmäinen professori, filosofian tohtori Marjatta Okko nimitettiin virkaan vuonna 1977, jolloin valmistui myös tieteenalan ensimmäinen lisensiaatin tutkinto. Uusi professori aloitti siis tilanteessa, jossa uusi akateeminen oppiaine vähitellen haki linjauksiaan. Suomalaista tutkimusta alalla ei ollut, joten tukea haettiin ulkomaisesta tutkimuksesta kääntäen sitä suomeksi. Tässä olivat opetushenkilökunnan lisäksi aktiivisia 1970-luvulla opiskelijat itse vuonna 1968 perustetun ainejärjestö UDK:n puitteissa. Juuri opiskelijoiden ja ainejärjestön keskuudesta nousi toive laajemmasta keskustelumahdollisuudesta liittyen tutkimukseen ja opetukseen. Tieteellinen keskustelu nähtiin tärkeänä osana oppiaineen tutkimuksen kehittämistä. Ensisijaisesti tätä varten ajateltiin, että tieteellisen lehden perustaminen oli tarpeen. Järjestys oli kuitenkin se, että ensin perustettiin tieteellinen yhdistys joulukuussa 1979 ja sen jälkeen lehti, jonka ensimmäinen numero ilmestyi vuonna 1981. Molempien nimeksi valittiin suoraviivaisesti oppiaineen nimi. (Forsman, 2019)

Uutena professorina Marjatta Okko ei toiminut ainoastaan johtamansa laitoksen puitteissa, vaan hän oli aktiivinen uusien keskustelujen avauksissa laajemmaltikin. Hän aloitti Kirjastotieteen ja informatiikan yhdistyksen ensimmäisenä puheenjohtajana sekä *Kirjastotiede ja informatiikka* -lehden ensimmäisenä päätoimittajana. (Mäkinen, 2010, s. 66–67) Aktiivinen rooli monella taholla kertonee Okon kiinnostuksesta kehittää opiainetta sekä tutkimuksellisesti että osana tiedeyhteisöä ja sen keskusteluja. Käytännönläheisen kirjastoalan koulutuksen perintönä puolestaan voinee katsoa olevan tieteenalan pyrkimyksen yhä edelleen tehdä paljon käytännönläheistä tutkimusta tinkimättä kuitenkin tieteellisyydestä.

2 TUTKIMUSASETELMA

Tutkielman aineistona ovat Marjatta Okon pääkirjoitukset *Kirjastotiede ja informatiikka* -lehdessä hänen päätoimittajavuosinaan 1981–1994 eli lehden vuosikerrat 1–13. Tämä kokonaisuus valikoitui kandidaatintyön aineistoksi, koska on kiinnostavaa perehtyä perustetun tieteellisen aikakauslehden alkuvaiheeseen. Pääkirjoituksiin keskittyminen puolestaan rajaa aineiston nimenomaan päätoimittajan ajatuksiin. Tarkastelun kohteena ovat kaikki Okon laatimat pääkirjoitukset, vaikka luonteva rajaus olisi voinut olla myös keskittyä kirjoituksiin Okon eläköitymiseen saakka. Määrällisesti aineisto oli kuitenkin hallittavan kokoinen ilman tällaista rajausta ja on mielestäni sopivan kokoinen kandidaatintyön puitteisiin.

Kirjastotiede ja informatiikka -lehden ensimmäisen numeron pääkirjoitus on päivätty 15.11.1981. Kyseisen numeron ilmestymisajankohdasta johtuen lehden ensimmäinen volyyymi sisälsi viisi numeroa, jatkossa julkaisutahtina oli neljä numeroa vuosikerrassa. Viimeisen pääkirjoituksensa Marjatta Okko päiväsi 28.11.1994, jolloin lehteä oli ilmestynyt 13 volyyymiä ja lehtiä näissä 53 numeroa. Pääkirjoituksen Okko laati 48 lehteen. Okko jäi eläkkeelle vuonna 1988, mutta tieteellisen lehden päätoimittamista hän siis jatkoi vuoteen 1994. Eläköityminen ei näy pääkirjoitusteksteissä, vaan Okko otti viimeiseen kirjoitukseensa saakka aktiivisesti kantaa ajankohtaisiin asioihin niin oppiaineen osalta kuin laajemmaltikin.

2.1 Tutkimuskysymykset

1. Mitä teemoja Marjatta Okko *Kirjastotiede ja informatiikka* -lehteen laatimissaan pääkirjoituksissa käsittelee?
2. Onko Okon kirjoituksista löydettävissä, millaisen linjan hän on tieteenalaan nähden ottanut?

2.2 Tutkimusmenetelmä

Kyseessä on mediatekstiin kohdistuva laadullinen sisällönanalyysi. Mediatekstistä on kyse, koska aineistona ovat lehden pääkirjoitukset. (Vuori, 2021b) Sisällönanalyysissa

keskitytään siihen, mistä asioista, aiheista ja teemoista aineisto kertoo, esim. mistä haastateltavat puhuvat tai mitä asioita mediatekstissä käsitellään. Aineiston kielellistä tai muuta ilmaisullista muotoa ei siis yleensä oteta tässä tutkimusmenetelmässä systemaattisen analyysin kohteeksi. (Vuori, 2021a) Tarkennettuna tässä tutkielmassa on kyseessä teemoittelu, jossa on kyse siitä, että aineistosta paikannetaan tutkimusongelman kannalta olennaiset aiheet eli teemat. Teemoittelu on yksi laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmistä ja sitä voidaan pitää yhtenä sisällönanalyysin muotona. Tarkoitus on, että teemat syntyvät analyysin tuloksena, ei niin että mielessä on ennakolta teemat, joihin aineiston palasia sijoitellaan. (Juhila, 2021) Menetelmän mukaisesti aineisto on siis käyty läpi pyrkien hahmottamaan kokonaisuudesta nousevia toistuvia teemoja. Nämä teemat esitellään ja niitä käydään tarkemmin läpi kirjoitusten osalta tutkimustuloksista kertovassa luvussa.

2.3 Tutkimuskirjallisuus

Tutkimuskirjallisuutena on pääasiassa käytetty tieteenalan alkuvaihetta käsitteleviä yksittäisiä artikkeleita, koska varsinaista tutkimuskirjallisuutta aiheesta on niukasti. Käytetty tutkimuskirjallisuuden avulla on tarkoitus kehystää tutkielman aihetta sekä aikakauden että tieteenalan osalta. Valitun aineiston ja tutkimuskysymysten osalta aiempaa tutkimusta ei juurikaan ole. Artikkelinsa *Informaatiotutkimus-lehti 25 vuotta: Kirjastotiedettä, informatiikkaa ja informaatiotutkimusta – tieteellinen lehti tieteenalan identiteetin rakentajana professori Marjatta Okon päätoimittajakaudella* (Saarti, 2007) pohjana Jarmo Saartilla on osa Marjatta Okon pääkirjoituksista. Näkökulma on rajatumpi kuin tämän tutkielman tutkimusasetelma, koska artikkelissa keskitytään nimenomaan tieteenalan kehityksen näkymiseen Okon pääkirjoituksissa. Laajempi näkökulma lehteen puolestaan on Tomi Letonsaaren ja Sanna Kumpulaisen tutkimuksessa *Informaatiotutkimus-lehden tutkimusaiheet ja niiden vaikuttavuus vuosina 1981–2020* (Letonsaari & Kumpulainen, 2021). Tutkimuksessa tarkastellaan lehdessä julkaistuja tutkimusartikkeleita ja sitä kautta suomalaisen informaatiotutkimuksen kehitystä. Koska Saartin artikkelin näkökulma on kapeampi kuin tämän tutkielman tutkimusasetelma ja Letonsaaren ja Kumpulaisen tutkimus puolestaan huomattavasti laajempi aineiston painotuksen

ollessa lehden muissa artikkeleissa kuin pääkirjoituksissa, kumpaakaan ei käytetä lähteenä tässä tutkielmassa. Ne on kuitenkin hyvä mainita esimerkkeinä lehden artikkeleihin kohdistuvasta erityyppisestä tutkimuksesta.

3 UUSI OPPIAINE SYNTYY

Uusi tieteenala ja sen konkreettiset ilmentymät kehittyvät vähitellen, mutta eivät ilman aktiivisia toimia ja toimijoita. Informaatiotutkimuksen osalta tieteenala alkoi kehittyä vähitellen 1970-luvulla, kun päätös uudesta laitoksesta ja professuurista oli tehty.

3.1 Miten uuden oppiaineen ja professuurin perustamiseen päädyttiin?

Uuden oppiaineen perustamisesta vallitsi laaja konsensus 1970-luvun vaihteessa. Asiaa oli käsitelty yliopistossa sisäisesti jo 1960-luvun lopulla, kun kirjastoalan opetuksen siirtämistä yhteiskunnallisesta opetusjaostosta humanistiseen tiedekuntaan ehdotettiin vuonna 1966. Uudelleen asia aktivoitui vuonna 1969, kun yhteiskuntatieteellinen opetusjaosto ehdotti yhteiskuntatieteelliselle tiedekunnalle kirjastoalan koulutuksen siirtämistä tiedekuntaan. Tätä ennen kirjastoalan ammattilaiset olivat ottaneet asiaan kantaa valtakunnallisten kirjastopäivien yhteydessä ja usean puolueen kansanedustajat olivat tehneet aloitteen määrärahasta kirjasto-opin professorin viran perustamiseksi Tampereen yliopistoon. Tältä pohjalta yhteiskunnalliseen tiedekuntaan päätettiin vuonna 1971 perustaa kirjastotieteen ja informatiikan laitos. Päätöksen pohjana olleeseen esitykseen sisältyi kokonaisuutta tarkentaen myös mm. kirjastotutkinnon siirtäminen tiedekuntaan, oppiaineen kurssivaatimukset ja määrittäminen kirjastotieteen ja informatiikan professorinviran opetusalaan. (Iivonen, 1986, s. 83–84)

Uusi oppiaine joutui kuitenkin lähes koko 1970-luvun toimimaan ilman vakinaista professoria. Pätevien hakijoiden puuttuessa uusi professori nimitettiin vasta vuonna 1977. Virkaan nimitetty Marjatta Okko oli ehdokasjärjestyksessä toinen. Yliopiston esittämä ensimmäinen ehdokas oli Pertti Tiihonen, jota opiskelijat ja osa henkilökuntaa olivat kannattaneet ja joka Mäkisen mukaan oli kahdesta ehdokkaasta pätevämpi. Tiihonen oli kirjoittanut väitöskirjansa yleisten kirjastojen käytöstä ja tutkinut muutenkin yleisten kirjastojen käyttöä monipuolisessa sosiologisessa viitekehyksessä, kun Okko puolestaan oli geologian tohtori. Okolla oli kuitenkin takanaan vahva ura informaatiopalvelujen

käytännön työssä sekä yhdistystoiminnassa, joten valinnassa voi katsoa painottuneen käytännön ammattilaisuus akateemisen sosiologin sijaan. (Mäkinen, 2007, s. 37)

On hyvä muistaa myös aikakauden poliittinen maisema. Professorinimityksen valinnan taustalla on voinut vaikuttaa myös 1970-luvun poliittinen ilmapiiri eli kiistat oikeiston ja vasemmiston välillä. Tiedemaailma oli muun yhteiskunnan tapaan vahvasti jakautunut eikä vaikutuksilta ollut yliopistossa syrjässä kirjastotieteen ja informatiikan laitokseen. Jossain määrin esim. kirjastotieteen tieteellisen suuntauksen osalta oli yritystä ohjata sitä suomalaisissa yhteiskuntatieteissä vallinneen marxilaisen paradigman mukaisesti, mutta mitään merkittävää vaikutusta tällä ei tieteenalalla ollut. Kun tiedemaailma siis yleisesti pyrki tuohon aikaan kamppailemaan marxilaisuuden ylivaltaa vastaan, professorin valinnassa kahden pätevän vaihtoehdon välillä valinnassa on voinut olla painoarvoa Okon Tiihosta porvarillisemmassa suuntautumisessa, vaikka Tiihosenkaan ei voi arvioida olleen varsinaisesti politisoitunut. (Mäkinen, 2002, s. 19)

Kirjastoalan asiantuntijuus kuitenkin painottui Okollakin. Hän oli työurallaan työskennellyt kirjastonhoitajana ensin Helsingin yliopiston geologian laitoksella ja sen jälkeen vuodesta 1953 vuoteen 1973 Geologisessa tutkimuslaitoksessa. Viimeiset työvuodet tutkimuslaitoksen palveluksessa ennen valintaansa professoriksi Okko toimi laitokseen vuonna 1973 perustetun informaatiopalvelun toimiston toimistopäällikkönä. (Iivonen & Kankaanranta, 1995, s. 115–116) Kirjastoalan asiantuntemuksen tasosta kertoo myös, että Okko toimi Pertti Tiihosen vuoden 1972 väitöskirjan ”Yhteisöjen ominaisuudet ja yleiset kirjastot” vastaväittäjänä. (Kokkonen, 1985, s. 25) Uudella professorilla oli siis monipuolinen tausta ja laaja osaaminen tieteenalan kehittämiseen ja jälkikäteen hänen onnistumisestaan työssään arvioitiin useissa yhteyksissä myönteisesti.

Vakkarin mukaan (1996, s. 174) Okon voi katsoa vakiinnuttaneen ja suunnanneen laitoksen toimintaa monella tavalla. Hän vahvisti henkilöresursseja ja laitoksen toiminnan osalta linjasi kolme merkittävää tavoitetta: kansainvälisen yhteistyön merkitys, ensimmäisen tutkijasukupolven kasvattaminen jatkokoulutusta vahvistamalla sekä tutkimuksen painottaminen kiinteänä osana tieteenalalaitoksen jokapäiväistä työtä. Näistä painotuksista kansainvälisyys näkyy erityisen johdonmukaisesti nostoissa pääkirjoituksen

aiheiksi. Tutkijoiden ja tutkimuksen keskustelun tueksi kotimaassa Okko lähti tukemaan vahvasti sekä uuden tieteenalan yhdistyksen että tieteellisen aikakauslehden perustamista.

3.2 Tieteellinen seura ja tieteellinen lehti

Tieteenalan lehden perustamisessa aktiivisimpia olivat opiskelijat. Ainejärjestö UDK lähetti esityksen tieteellisen lehden perustamisesta Suomen kirjastoseuralle, Suomen tieteelliselle kirjastoseuralle, Kirjastopoliittiselle yhdistykselle ja Suomen kirjallisuuspalvelun seuralle, jonka jälkeen lehden perustamista alettiin keväällä 1978 käsitellä järjestöjen piirissä. Vielä saman vuoden aikana asia lähti etenemään ja maaliskuussa 1979 UDK:n hallitus teki esityksen lehden julkaisemiseen liittyväistä käytännön asioista. Lehden perustamisen katsottiin kuitenkin vaativan tieteellisen seuran tuekseen ja tässä vaiheessa professori Okko lähti aktiivisesti lehden perustamisen suunnitteluun mukaan. Jo olemassa olevien tieteellisten seurojen puitteissa lehden perustaminen ei yrityksistä huolimatta onnistunut, joten Okon tuella lähdettiin perustamaan uutta tieteellistä seuraa. Kirjastotieteen ja informatiikan yhdistyksen perustava kokous pidettiin Tampereen yliopiston päärakennuksessa 13.12.1979. (Forsman, 2019, s. 78–80)

Ensimmäinen *Kirjastotiede ja informatiikka* -lehti ilmestyi kaksi vuotta yhdistyksen perustamisen jälkeen. Yhdistyksen puheenjohtajaksi oli valittu Marjatta Okko ja lehden aloittaessa toimintansa Okko aloitti sen päätoimittajana. Lehden ensimmäinen toimitussihteeri oli Jussi Tuormaa. Tuolloin lehden alkuvaiheessa toimituskuntana toimi yhdistyksen aktiiveja, jotka kirjoittivat juttuja itse sekä pyysivät juttuja lähitieteiden tutkijoilta. Lehdessä julkaistiin myös tieteellisten seminaarien esitelmiä, kirja-arvioita ja Suomessa vierailevien tutkijoiden haastatteluja. (Forsman, 2019, s. 83) Pääkirjoitusten osalta päätoimittaja oli aktiivinen ja aiheet kirjoituksissa olivat monipuolisia.

4 TULOKSET

Olen teemoitellut Okon pääkirjoitukset seuraavasti: *yleinen, koulutus, tieteenalan kehittyminen, kirjastoala, yhteiskunta, kansainvälisyys* ja *kirjat*. Nämä teemat nousevat mielestäni selkeimmin kirjoituksista esiin. Eniten kirjoituksia on kategoriassa *yleinen*, 18 kpl. Seuraavaksi eniten oli *kirjastoalaan* (12 kpl), *koulutukseen* (9 kpl) ja *kansainvälisyyteen* (8 kpl) painottuvia kirjoituksia. Vähiten kirjoituksia oli teemoista *tieteenalan kehittyminen* (6 kpl), *yhteiskunta* (5 kpl) ja *kirjat* (4 kpl). Nämäkin olivat kuitenkin selkeästi kirjoituksissa käsiteltyjä teemoja. Näin esitettynä teemoja on laskennallisesti enemmän kuin itse kirjoituksia. Tämä johtuu siitä, että joillekin kirjoituksille merkitsin kaksi tai jopa kolme teemaa. Tällaisia kirjoituksia oli numeerisesti 13, joissa useimmissa (11 kpl) esiintyi teema *kirjastoala*. Nämä kirjoitukset olivat sellaisia, joissa mielestäni useampi kuin yksi teema oli tasavahvasti mukana kirjoituksessa.

Kirjoituksista olisi luonnollisesti mahdollista löytää ja nostaa myös muita teemoja kuin tähän työhön nostamani, mutta katson teemojen määrän ja kattavuuden olevan sopiva käsillä olevan työn laajuuteen nähden. Esimerkiksi *tieto* joko käsitteenä sellaisenaan tai yhdistelmässä tiedonhaku tai tiedon saavutettavuus löytyvät joistakin kirjoituksista ja Okolla oli mielenkiintoisia näkökulmia näissä pohdinnoissa. En kuitenkaan nostanut tietoa omaksi teemakseen, koska se ei ollut selvästi yhdessäkään kirjoituksessa ainoana aiheena, vaan alisteinen jollekin muulle kirjoituksessa käsitellylle. Mielestäni sitä voisi myös tarkastella itsenäisenä tutkimuskohteena Okon kirjoituksissa. Kaikki muut valitsemani teemat olivat hahmotettavissa kirjoituksen selkeänä pääaiheena joko yksinään tai toisen teeman kanssa tasaveroisena.

Seuraavissa alaluvuissa tarkastelen teemoja tarkemmin. Olen yhdistänyt kahdeksi omaksi alaluvukseen teemat *yleinen* ja *kirjat* sekä *yhteiskunta* ja *kansainvälisyys* ja näissä luvuissa teemoja käsitellään lyhyehkösti. Omissa alaluvuissaan käsittelem teemoja *kirjastoala*, *koulutus* ja *tieteenalan kehittyminen*, koska nämä teemat ovat lähimpänä tutkimuskysymyksiä sekä tieteenalaa. Näissä alaluvuissa myös useamman teeman yhdistäviä kirjoituksia tarkastellaan yksityiskohtaisemmin. Teemojen *koulutus* ja *tieteenalan*

kehittyminen erona on, että koulutuksen kohdalla olen katsonut kirjoituksen käsittelevän pääasiassa rakenteellisia seikkoja, kun taas tieteenalan kehittämisessä painotus on enemmän tieteenalan sisällöissä. Jokaista Okon pääkirjoitusta ei ole tarkoitus tässä tutkielmassa käydä läpi ja esitellä, vaan yksittäisiä kirjoituksia nostetaan esiin teemojen puitteissa.

4.1 Yleinen ja Kirjat

Kategoria *yleinen* käsittää erittäin moninaisen kokoelman Okon pääkirjoituksia. Tämän kategorian kirjoituksissa Okko käsittelee mm. valtionvarainministeriön ylitarkastajan kirjoitusta yhteiskunnan tietohuollosta, Unescon rakennetta, Unescon yleiskokouksen keskustelujen herättämiä ajatuksia, tietojenkäsittelytieteen seuran aloitetta informaatiotieteellisen toimikunnan perustamisesta Suomen Akatemiaan sekä Tietohuollon neuvottelukunnan Tietohuollon kehittämisstrategia -raporttia. Kirjoitusten aiheita ovat myös katsaus lehden viisivuotiseen historiaan, ajatukset sananvapaudesta Salman Rushdielle langetetun kuolemantuomion pohjalta, oppiaineen nimen muuttamisen pohdinta sekä Suomen että muiden maiden kontekstissa, Tietopalvelu -lehdessä ilmestynen Matti J. Kurosen kirjoittaman jutun tarkastelu sekä lapsuus- ja nuoruusvuosien muistelu ja tuoreen yhteiskunnallisen tilanteen pohdinta Suomen itsenäisyyden 75-vuotisjuhlavuoden jälkeen.

Kirjat -kategoria on ehkä kiistanalaisin pienuutensa vuoksi, mutta se on erittäin selväpiirteinen. Kirjoituksissa Okko keskittyy nimenomaan ainoastaan kirjoihin, tekstistä voisi näin ajatella huokuvan lämmön kirjoja kohtaan. Näkökulmaa käsitellään mm. kirjoituksen ilmestymisvuonna toista kertaa järjestettävien Vammalan Vanhan kirjallisuuden päivien esittelyn kautta sekä kirjastohistorian kirjoittajien merkityksen huomioimista toivoen. Okko pohtii myös kirjojen merkitystä tiedon välittäjänä, kirjan roolia tietoteknisyydessä maailmassa sekä kirjojen katoamista koskevaa yleistä huolta. Kirjoituksia ei siis ole monta, mutta koska niissä ei ole nähtävissä mitään muuta aihetta yhdistettynä kirjoihin, näen perustelluksi nostaa kirjat omaksi teemakseen eikä liittää näitä kirjoituksia mukaan kategoriaan *yleinen*.

4.2 Yhteiskunta ja Kansainvälisyys

Yhteiskunta -teema esiintyy kaikissa tämän kategorian kirjoituksissa jonkun toisen teeman kanssa yhdessä ja tämä teema on *kirjastoala*. Okko siis laajentaa joissain kirjoituksissaan kirjastoihin liittyvät ajatuksensa laajemmin yhteiskunnalliseen kontekstiin. Yhteiskunnallinen näkökanta näkyy kuitenkin erittäin selkeästi näissä kirjoituksissa. Tästä voisi ajatella, että Okko näki tärkeänä kirjastojen merkityksen nimenomaan yhteiskunnallisena toimijana, ei ainoastaan oman substanssinsa osajana. On myös mielenkiintoista, että yhtä lukuun ottamatta *yhteiskunta* -teemaiset kirjoitukset on laadittu neljän viimeisen päätoimittajavuoden aikana. Seuraavassa alaluvussa käsitellään näitä kirjoituksia tarkemmin yhdessä *kirjastoalan* kanssa.

Suhteessa kirjoitusten kokonaismäärään mielestäni on huomionarvoista teeman *kansainvälisyys* alle sijoitettavissa olevien kirjoitusten määrä, kaikkiaan siis 8 kappaletta. Sisällöllisesti useassa käsitellään kirjastojen kansainvälistä kattojärjestöä IFLA:a (International Federation of Library Associations and Institutions). Lisäksi kirjoituksissa käsitellään kehitysyhteistyötä kirjastoalan puitteissa ja kirjastoja kehittyvissä maissa (pääasiassa Afrikan maita), tiedon liikkuvuutta ja julkaisujen saatavuutta ja saavutettavuutta. Myös eri maiden välisestä koulutusyhteistyöstä on kirjoituksia. Okon laajaa kiinnostuneisuutta kirjastoalaa kohtaan kuvaa mielestäni hyvin kirjoitus, jossa hän tarkastelee Australian Wagga Waggassa heinäkuussa 1987 järjestetyn yksinäisten kirjastojen konferenssin (Lone Libraries Conference) kokousraporttia. (Okko, 1989a)

4.3 Kirjastoala

Teema *kirjastoala* esiintyy siis yhtä pääkirjoitusta lukuun ottamatta liitettynä johonkin toiseen teemaan. Tämä ainoastaan *kirjastoalaan* teemoittamani kirjoitus on päivätty 1.4.1986, jolloin astui voimaan uusittu kirjastolaki. Okko käy läpi uuden lain sisältöä sekä tekee vertailua sitä edeltäviin lakeihin. Hän myös pohtii kirjastojen roolia palveluorganisaatioina ja erityisesti asiakaspalvelun näkökulmasta ja painottaa toiminnassa asiakas- ja käyttäjälähtöisyyttä. (Okko, 1986b) Useimmiten *kirjastoala* esiintyy yhdessä teemojen *yhteiskunta* (5 kirjoitusta), *kansainvälisyys* (3 kirjoitusta) ja *koulutus* (3 kirjoitusta) kanssa.

Kahdessa sekä *kirjastoalan* että *kansainvälisyyden* yhdistävässä kirjoituksessa Okko käsittelee kirjastoja ja niiden roolia kehittyvissä maissa. Vuonna 1984 oli järjestetty kirjastojen kansainvälisen kattojärjestön IFLA:n (International Federation of Library Associations and Institutions) kokous Nairobissa, Keniassa ja kirjoitus käsittelee kokouksen esityksiä. Esityksissä aiheina oli mm. kirjastotoiminta ja lukutaito sekä erilaiset mahdollisuudet tukea näitä osa-alueita kehitysavun kautta. (Okko, 1985b) Toisessa näistä kehittyvien maiden tilannetta sivuavissa kirjoituksissa Okko kertoo Kirjasto Komoreille -projektista ja tältä pohjalta pohtii suomalaisen kirjastoliikkeen historiaa sekä kulttuurin merkitystä yhteiskunnassa. Myös tuolloin Suomessa oli ajankohtaista keskustelu palvelujen häviämisestä syrjäseuduilta ja Okko kehittää ajatusta, että kirjastoverkoston voisi tarjota yhteiskäyttöön Posti- ja telelaitoksen ja Postipankin palveluille. Erityisesti tärkeänä tässä yhteistyössä Okko näkee kulttuuristen tyhjiöiden syntyminen estämisen. (Okko, 1990)

Pääkirjoitukset, joista on löydettävissä sekä *kirjastoala* että *yhteiskunta*, painottuvat 1990-luvulla ilmestyneisiin lehtiin ja keskeistä niissä on ajankohdan taloudellisen tilanteen vaikutus kirjastoalalla. 1990-luvun laman vaatimat säästötoimet vaikuttivat kaikilla yhteiskunnan sektoreilla, ja Okko nostaa tätä näkyville kirjastojen osalta. Sen lisäksi, että hän haluaa kiinnittää huomiota jo olemassa oleviin hyödyllisiin käytäntöihin eli esim. kunnankirjastojen väliseen atk-yhteistyöhön (Okko, 1992), erittäin tärkeänä hän näkee myös kirjastojen aineettomamman annin yhteiskunnassa eli yleisten kirjastojen sisällään pitämän arvomaailman ja mahdollisuuden parantaa elämisen laatua (Okko, 1993). Tiedonhaun merkitystä yhteiskunnallisena taitona puolestaan korostaa kirjoitus, jossa lähökohtana on ollut uutinen Vantaan kirjastotoimen kehittämishankkeesta. Hankkeen lopputuloksena oli tarkoitus tarjota kaikille vantaalaisille koululaisille ”kattava kirjaston käytön ja modernin tiedon haun koulutus”. (Okko, 1994) Tässä kirjoituksessa Okko kaikkein selvimmin keskittyy tiedonhakuun toimintana painottaen sitä nimenomaan merkityksellisenä toimintana yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Jo kirjoituksen otsikossa hän ottaa selvän kannan asiaan eli ”Tiedonhausta kansalaistaito”.

Kirjastoala ja tieteenalan kehittyminen yhdistyvät pääkirjoituksessa, jossa Okko nostaa esiin kirjastoalan matalan palkkatason suhteessa kuitenkin perusteltuun koulutustasoon nähden. Sinänsä Okko ei kirjoituksessaan hae ratkaisua palkkatason suoranaiseen nostamiseen tutkimuksen avulla, vaan pikemminkin pohtii tutkimuksen mahdollisuuksia tarjota ja lisätä tietoa ja ymmärrystä käytännön ongelmista. Tätä kautta mahdollistuisi esim. kehittämistyö. Tätä varten Okko toivoo lehteen myös vuoropuhelua eli tutkijoiden lisäksi kirjoituksia myös käytännön työtä kirjasto- ja informaatioalalla tekeviltä. (Okko, 1982b)

4.4 Koulutus

Kirjastoalan palkkatasoon Okko ottaa vielä tarkemmin kantaa *koulutuksen ja kirjastoalan* yhdistävässä kirjoituksessa (1987), jossa hän tarkastelee kirjastohoitajien palkkaluokkien taulukkoa. Tämän pohjalta hän pohtii alan houkuttelevuutta työllistyä sekä senhetkisen korkeakoulutuksen tarjonnan riittävyttä kirjastoalan tarpeisiin nähden. Huoli koulutettujen päätyemisestä muille, paremman toimeentulon tarjoaville sektoreille on myös Okon mielessä tässä kirjoituksessa. Kahdessa muussa *koulutuksen ja kirjastoalan* yhdistävässä kirjoituksessa Okko käsittelee sekä tarjolla olevan korkeakoulutuksen vastaavuutta kirjastojen tarpeisiin ja tavoitteisiin (1984) että kirjastoalalle pätevöittävien eri koulutusasteiden, Okon sanoin ”keskiasteen kirjasto-oppi ja korkea-asteen kirjastotiede”, eroja (1983a). Tässä kirjoituksessa sivutaan vahvasti myös kirjastojen roolia yhteiskunnallisessa elämässä, joten tähän kirjoitukseen on asetettu kolmantena teemanäkökulmana *yhteiskunta*.

Teemat *koulutus* ja *kansainvälisyys* yhdistyvät kirjoituksessa, jossa Okko pohtii kirjastotutkimuksen provinsiaalisuutta IFLA:n kirjastotutkimuksen verkostoja käsittelevän kokouksen pohjalta. (Okko, 1982a) Kirjoituksessa, josta ovat löydettävissä teemat *koulutus* ja *tieteenalan kehittyminen* Okko käsittelee sekä opetushenkilökunnan tilannetta että tutkimuksen kehitystä tieteenalan lähtökohtiin nähden. Kirjoituksen julkaisuajankohdaksi keuhäällä 1988 kirjastotieteessä ja informatiikassa oli Okon professorin lisäksi ensimmäistä kertaa samaan aikaan pysyvästi täytettynä kolme muuta professoritason virkaa, kaksi apulaisprofessuuria Tampereen yliopistossa (toinen kirjastotieteessä ja toinen

informatiikassa) sekä professuuri Åbo Akademissa. Kehitystä tähän tilanteeseen Okko käy kirjoituksessa läpi siihenastisen tehdyn tutkimuksen määrää tarkastellen mainiten myös Kirjastotieteen ja informatiikan yhdistyksen merkityksen tieteenalan kehityksessä. (Okko, 1988a)

Kirjoituksia, jotka on teemoiteltu käsittelemään pelkästään *koulutusta*, on neljä kappaletta. Okko kertoo kirjasto- ja informaatiopalvelualan koulutusohjelman ensimmäisestä tutkinnosta ja sen suorittaneesta opiskelijasta Irmeli Kaikkosesta. Tämän pohjalta Okko pohtii myös koulutusohjelman rakennetta. (Okko, 1985c) Toinen koulutuksen rakenteita pohtiva kirjoitus lähtee liikkeelle toukokuussa 1985 tohtorinpromootiossa pidetystä puheesta, jossa käsiteltiin Wilhelm von Humboldtin ajatusten mukaista sivistysyliopiston ja tieteen ideaa. Tältä pohjalta sekä puhe että Okon pääkirjoitus laajenevat tarkastelemaan yliopiston roolia ja merkitystä yhteiskunnassa ja yhteiskunnan vaikutusta yliopisto-opetukseen. (Okko, 1985a)

Vuonna 1986 ilmestynyt teemanumero käsittelee alan yliopistotasaisen koulutuksen syntyvaiheita Suomessa. Lehden pääkirjoituksessa Okko pyrkii luomaan katsausta kansainväliseen tilanteeseen, mutta kovin laajaa otantaa ei hänen mukaansa ole löydettävissä. Kirjoitus keskittyy kirjastotieteen muotoutumiseen yliopistolliseksi oppiaineeksi Yhdysvalloissa. (Okko, 1986a) Ammattikorkeakoulun ollessa suunnitteluvaiheessa 1980-luvulla Okko pureutuu sekä uuteen koulutusasteeseen ja sille suunniteltuihin tutkintoihin että eri koulutusasteiden tutkintoihin ja näiden suhteeseen yliopistotutkintoihin. Hän käsittelee kirjoituksessaan sekä erilaisten tutkintojen sisällöllisiä eroja ja vastavuuksia että niiden urapolkuja ohjaavia vaikutuksia. Okko puolustaa vahvasti yliopistotasaisen koulutuksen tarpeellisuutta kirjastotieteen ja informatiikan opetuksessa. (Okko, 1989b)

4.5 Tieteenalan kehittyminen

Kaikkein lähimmäksi tutkimuskysymystä tieteenalan linjan näkymisestä Okon pääkirjoituksissa voi katsoa päästävän teemassa *tieteenalan kehittyminen*. Näitä kirjoituksia ei ole lukumäärällisesti kovinkaan monta pääkirjoitusten kokonaismäärään nähden.

Kirjastotiede ja informatiikka -lehden ensimmäisen numeron ilmestyessä oppiaineen laitoksen perustamisesta oli kymmenen vuotta ja lehden ensimmäisessä pääkirjoituksessa Okko luo katsausta tähän kuluneeseen kymmeneen vuoteen tieteenalalla. Näkökulmana on nimenomaan lehden perustamisen tausta, mutta tieteenalan kehittyminen on tässä selkeässä roolissa. Okko nostaa esiin kotimaisen tutkimuksen vähäisyyden ja nimenomaan tämän seikan merkityksen hankaloittamassa tieteenalan kehittymistä. Opiskelijat olivat tuolloin aloitteellisia, kun ulkomaisia artikkeleita alettiin kääntää suomeksi tieteenalan käyttöön. Okko myös kertoo 1970-luvun lopussa valmistuneista ensimmäisistä liseniaattitutkimuksista ja korostaa niiden merkitystä alkaneelle tutkimustoiminnalle. (Okko, 1981)

Lehden toisena ilmestymisvuonna Okko pystyy jo kertomaan alan ensimmäisistä väitöskirjoista. Mariam Ginmanin väitöstilaisuus oli toukokuussa 1983 Tampereen yliopistossa ja samaan aikaan oli jo myönnetty painatuslupa toisellekin väitöskirjalle. Lisäksi kaksi väitöskirjatyötä oli vireillä sekä Okon sanoin puolenkymmentä liseniaattitutkimusta. Ginman oli tehnyt haastattelututkimuksen ”suomenruotsalaisten sanomalehdentoimittajien ja samankokoisen ruotsalaisen toimittajajoukon käyttämistä tiedonlähteistä tarkoituksena kehittää informatiikan tarpeisiin tiedonhankinnan malli”. Okko avaa kirjoituksessa lyhyesti väitöksen aihetta sekä vastaväittäjän arvioita Ginmanin kehittämästä mallista. Tutkimustilanteen kokonaisuuden pohjalta Okko arvioi tieteenalan vakiintumisprosessin edenneen varsin pitkälle ja katsoo kehityksen olevan osoitus siitä, että ”1970-luvun alussa tehty päätös kirjasto- ja informaatiopalvelualan koulutuksen aloittamisesta yliopistollisena oppiaineena oli oikeaan osunut”. (Okko, 1983b)

Lehden ilmestyttyä kymmenen vuotta Okko luo katsauksen sen merkitykseen tieteenalalla. Okko katsoo lehden olevan tärkeässä roolissa mm. alalle syntyvän käsitteistön ja terminologian levittäjänä, laajentamassa ammattialan tieteellisen kirjallisuuden lukijakuntaa myös käytännön työtä tekeviin opetustehtävissä työskentelevien lisäksi sekä tarjoten ”erityisesti tutkijan uraa tavoitteleville” mahdollisimman nopean reitin töiden julkaisemiseen. Tässä kirjoituksessa huomiota kiinnittää myös mielenkiintoinen

yksityiskohta eli tieto tuon ajan tutkintovaatimuksista, joissa lehden neljä tuoreinta numeroa olivat osana tentittävää kirjallisuutta. (Okko, 1991)

Selkeimmin teema *tieteenalan kehittyminen* näkyy pääkirjoituksessa ”Yhtenäistiedekäsitusten yhteiset piirteet” syksyltä 1988. Tämä on ainoa Okon pääkirjoituksista, jossa tarkastelun kohteena on tieteenalan sisäinen keskustelu. Okko käsittelee kirjoituksessaan aiemmassa lehdessä julkaistuja Reijo Savolaisen sekä Kalervo Järvelinin ja Pertti Vakkariin artikkeleita. Okon sanoin Savolainen sekä Järvelin ja Vakkari ”hahmottelivat kirjastotieteen ja informatiikan yhtenäistieteellistä omakuvaa. Heidän lähestymistapansa ja käyttämänsä näkökulmat ovat varsin erilaiset, he päätyvät erilaisiin omakuviin ja kuitenkin he kirjoittavat päivänselvästi samasta tieteenalasta”.

Okko tarkastelee kirjoitusten näkökulmia tasapuolisesti, huomioiden niissä yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. Hän ei asetu varsinaisesti kummankaan näkökannan taakse, mutta hienoista kannanottoa on nähtävissä seuraavassa lainauksessa:

Kummatkin kirjoitukset sisältävät aineksia, joiden perusteella kirjastotiedettä ja informatiikkaa yhtenäistieteenä voidaan kuvata tieteenalana, joka tutkii ihmisten ja ihmisryhmien suhdetta jollakin tavalla tarjona olevaan tietoon ja informaatioon. Savolaisella »jollakin tavalla tarjona oleva» täsmennyty dokumentoiduksi tiedoksi. Tällainen rajausta on usein hyödyllinen, joskin jonkinasteista hankaluutta aiheutuu sen seikan jatkuvasta muistuttamisesta, että kaikki tieto ei ole dokumentoitua eivätkä kaikki tiedon tarpeet kohdistu dokumentoituun tietoon. Järveliniin ja Vakkariin liittoudun siinä, että ihmisten suhdetta tarjona olevaan tietoon on hedelmällistä tutkia heidän tiedonhankintansa kautta.

Kovin vahvaa kantaa ei Okko siis pääkirjoituksessa kuitenkaan suuntaan tai toiseen ota, tässä voinee katsoa kyseessä olevan pikemminkin hienosäätöero joidenkin yksityiskoh- tien osalta. Muilta osin kirjoitus pitäytyy näkemyksessä, että tieteenalan tutkimuskoh- teet ovat moninaisia ja lisäksi tieteenalalle on ominaista myös monitieteisyys. Tältä poh- jalta Okko pohtii, että ”ehkä juuri tällaisesta sallivuudesta seuraa, että tieteenalan oma- kuva on vaikea piirtää esiin yhtenä piirroksena”. Kirjoituksen lopuksi Okko painottaa kes- kustelun merkitystä tieteenalan yhteisten piirteiden löytämiseksi. (Okko, 1988b)

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä tutkielmassa lähdettiin tarkastelemaan Marjatta Okon pääkirjoituksia *Kirjasto-tiede ja informatiikka* -lehdessä hänen toimiessaan lehden päätoimittajana vuosina 1981–1994. Tarkoitus ei ollut käydä pääkirjoituksia ja niiden aiheita läpi yksityiskohtaisesti, vaan hakea kirjoituksista yleisemmän tason teemoja. Teemoiksi tässä työssä valikoituivat *yleinen, koulutus, tieteenalan kehittyminen, kirjastoala, yhteiskunta, kansainvälisyys ja kirjat*. Koska tutkimusmetodina oli laadullinen sisällönanalyysi, teemoittelu voisi toisella tutkijalla muotoutua toisenlaiseksi. Mielestäni valitut teemat vastasivat kuitenkin riittävässä määrin tutkielman tutkimuskysymyksiin. Tarkoitus oli sekä tarkastella pääkirjoituksia kokonaisuutena että huomioida, onko kokonaisuudesta löydettävissä kirjoituksia, joissa käsitellään nimenomaan tieteenalan kysymyksiä.

Okon pääkirjoituksista välittyy kuva aikaansa ja ajankohtaisia asioita aktiivisesti seuraavasta ihmisestä. Aihekirjo kirjoituksissa on moninainen, joten teemoja oli löydettävissä useita. Okko ottaa napakasti kantaa asioihin, mutta samalla pyrkii ymmärtämään erilaisia näkökulmia. Hän havainnoi terävästi myös omia näkemyksiään eikä siis jätä kyseenalaistamatta omiakaan ajatuksiaan. Tutkimuskysymyksistä ensimmäinen eli mitä teemoja Okko pääkirjoituksissaan käsittelee ei siis ollut vaikea käsiteltävä. Mielestäni kaikkia teemoja, jotka kirjoituksista nostin esiin, löytyi johdonmukaisesti läpi aineiston. Kategoria *yleinen* oli oltava yksi teemoista, koska halusin jokaisen kirjoituksen teemoitella ja Okon kirjoituksien aiheissa oli tosiaan paljon variaatiota. Muiden teemojen osalta kirjoituksista oli helppo löytää tietyt painotukset.

Vaikka kategoriaan *yleinen* sijoittui moni Okon pääkirjoituksista, suurin osa kirjoituksista oli kuitenkin teemoitettavissa kategorioihin *koulutus, tieteenalan kehittyminen, kirjastoala, yhteiskunta, kansainvälisyys ja kirjat*. Nämä kategoriat puolestaan olivat selkeästi tarkasteltavana olleen tieteellisen aikakauslehden tieteenalan ytimessä. Lisäksi Okon pääkirjoituksissa oli löydettävissä eri teemoja kiinnostavalla tavalla yhdisteleviä kirjoituksia, esimerkiksi kirjastoalan tarkasteleminen yhteiskunnallisessa kontekstissa. Hänellä oli vahva näkemys tieteenalan aihepiirin merkityksestä käytännössä, ihmisten

jokapäiväisessä arjessa. Myös kansainvälisen yhteistyön nostaminen useamman pääkirjoituksen aiheeksi kertoo, että Okko näki sen tärkeänä niin tutkimuksessa kuin käytännön työelämänkin osalta. Pääkirjoituksissa näkyi siis selvästi se kansainvälisyyden painotus, joka monissa Okkoa ja hänen työuraansa käsittelevissä artikkeleissakin nousi esiin.

Toisen tutkimuskysymyksen kohdalla tulokset eivät ole yhtä suoraviivaisia. Mielestäni Okon pääkirjoituksista ei ollut juuri lainkaan löydettävissä varsinaisia kannanottoja tieteenalan sisällöllisiin linjauksiin. Kategoriaan *tieteenalan kehittyminen* ei asettunut luontevasti kovinkaan moni pääkirjoituksista. Voi tietenkin pohtia, olisiko esimerkiksi kategorian *koulutus* kirjoituksista jokin voinut olla pikemminkin tieteenalan kehittämiseen liittyvää pohdintaa, mutta tässä tutkielmassa valinnat on tehty näin. Sinänsä juuri näiden kahden kategorian osalta voi kuitenkin todeta, että Okolla oli kuitenkin erittäin vahva näkemys tieteenalan kehittämisen merkityksestä ja arvosta esimerkiksi laajemmalti yhteiskunnallisessa kontekstissa.

Niissä pääkirjoituksista, jotka on teemoitettu kategoriaan *tieteenalan kehittyminen*, näkökulma oli neutraali ja pikemminkin yleisellä tasolla asioita tarkasteleva ja enemmänkin sovitteleva kuin johonkin tiettyyn suuntaan kantaa ottava. Lähimpänä tieteenalan tutkimuksellisesta sisältöä Okko oli nostaessaan esiin alan ensimmäisen väitöskirjan ja käydessään lyhyesti läpi sen sisältöä. Muista tekeillä olevista väitöskirjoista ja lisensiaattitutkimuksista Okko mainitsee, mutta niiden sisältöjä ei avata. Tieteenalalle tärkeä käsitteistö ja terminologia tulee mainittua Okon pohtiessa lehden merkitystä niiden levittämisessä, mutta pääkirjoituksessa ei käsitellä, mitä nämä käsitteet ja terminologia tarkemmin pitävät sisällään.

Pääkirjoituksissa oli ainoastaan yksi kirjoitus, jossa oli jossain määrin yksityiskohtaisemmin tarkasteltu tieteenalan sisäistä keskustelua. Tässäkin kirjoituksessa käsitellyt tutkijoiden näkökannat huomioidaan kuitenkin suhteellisen tasapuolisesti eli Okko osallistui pääkirjoituksessaan tieteenalan keskusteluun maltillisesti. Toisaalta tästä kirjoituksesta on selkeästi luettavissa, että lehden muissa artikkeleissa keskustelua tieteenalan painotuksista on kyllä käyty. Myös joistain muista Okon pääkirjoituksista käy ilmi, että lehdessä on käyty erilaisia keskusteluja, mutta tällöin viitataan laajemmin keskusteluihin

myös esim. työelämäaiheista. Vaikka Okko siis mielialaiteitään pääkirjoituksissaan toikin esille, tarkoitus näyttäisi kuitenkin olleen laatia monipuolisia kirjoituksia. Pääkirjoituksia kokonaisuutena tarkastellen juuri aiheiden moninaisuuden voikin todeta olevan Okon kirjoitusten johtavana ajatuksena.

Vaikka Okko ei suoraviivaisesti käsitellyt tieteenalan suuntaa kirjoituksissaan, niistä voi kuitenkin mielestäni havaita tieteenalan tilannetta kirjoitusten ilmestymisen aikaan. Kirjastoalaa käsiteltiin pääkirjoituksissa paljon, niin tutkimuksen tekemiseen liitettynä, kansainvälistä yhteistyötä korostaen kuin aivan käytännön työelämää kriittisesti tarkastellen. Tässä mielestäni näkyy siis tieteenalan vahva kirjastotieteellinen henki, joka onkin luontevaa, koska oppiaineen perustamisesta oli kulunut kymmenen vuotta lehden aloittaessa toimintansa. Tuossa ajassa ei vielä suurta muutosta oppiaineen sisällöissä ollut ehtinyt tapahtua, kun lähtökohtana kuitenkin oli ollut ajatus kirjastoalan koulutuksen tason nostamisesta. Kuten tulosten esittelyn alussa kuitenkin totean, myös tiedon pohdintaa eri painotuksin Okon kirjoituksista löytyy, mutta ei niin jäsenyntyneesti kuin kirjastoon liittyviä. Tieto eri muodoissaan alkoi vasta vähitellen tulla osaksi tutkimuskenttää.

Kandidaatintyön laajuus asettaa luonnollisesti omat rajoituksensa aiheen ja aineiston käsittelyyn. Pelkästään pääkirjoitusten tarkasteleminen lienee riittävä näkökulma tämän tutkielman mittakaavassa, mutta aineistoa olisi mahdollista tarkastella laajemminkin kontekstissa. Pääkirjoituksia voisi peilata lehtien muihin artikkeleihin vaikkapa tietyllä ajanjaksolla tai nostaa teemoiksi selkeästi tieteenalaa liittyviä kysymyksiä ja käsitellä niitä tietyssä kontekstissa. Tämänkaltainen lähestymistapa pääkirjoituksiin yhdistettynä tarkasteluun lehden muiden artikkelien kanssa voisi olla hedelmällinen esimerkiksi pro gradu -tutkielmassa. Toistan tässä myös aiemmin esiin nostamani ajatuksen, että tieto käsitteenä ja erilaisten pohdintojen kohteena Okon pääkirjoituksissa voisi myös olla kiinnostava tutkimuskohde.

LÄHTEET

Alkuperäislähteet

- Kirjastotiede ja informatiikka* -lehden vol 1–13, päätoimittaja Marjatta Okon pääkirjoitukset <https://journal.fi/inf/issue/archive>
- Okko, M. (1981). Alkutaipaleesta aikakauslehteen. *Informaatiotutkimus*, 1(1), 1–2. Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/inf/article/view/1132>
- Okko, M. (1993). Elämisen laatu ja kirjastot. *Informaatiotutkimus*, 12(3), 81–82. Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/inf/article/view/1452>
- Okko, M. (1991). Ensimmäinen kymmenvuotiskausi umpeutuu. *Informaatiotutkimus*, 10(1), 1–2. Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/inf/article/view/1403>
- Okko, M. (1985a). Ergon ja energieia. *Informaatiotutkimus*, 4(2), 33–34. Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/inf/article/view/1220>
- Okko, M. (1992). Huutavan ääni korvessa?. *Informaatiotutkimus*, 11(4), 109–110. Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/inf/article/view/1435>
- Okko, M. (1987). Ihmettelyn aiheita. *Informaatiotutkimus*, 6(4), 95–96. Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/inf/article/view/1330>
- Okko, M. (1985b). Kirjastoala kehitysmaakysymyksenä. *Informaatiotutkimus*, 4(4), 93–94. Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/inf/article/view/1233>
- Okko, M. (1983a). Kirjasto-oppi ja kirjastotiede. *Informaatiotutkimus*, 2(1), 1–2. Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/inf/article/view/1161>
- Okko, M. (1984). Koulutuksen kynnyksysymys. *Informaatiotutkimus*, 3(3), 49–50. Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/inf/article/view/1197>
- Okko, M. (1990). Liikkeestä instituutioksi - voiko instituutio palata juurilleen?. *Informaatiotutkimus*, 9(2), 33–34. Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/inf/article/view/1388>
- Okko, M. (1988a). Nimityspirskeitä. *Informaatiotutkimus*, 7(1), 1–2. Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/inf/article/view/1335>
- Okko, M. (1986a). Per. 1971. *Informaatiotutkimus*, 5(3), 75–76. Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/inf/article/view/2332>

- Okko, M. (1982a). Provinsiaalisuus kirjastotutkimuksessa. *Informaatiotutkimus*, 1(4), 81. Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/inf/article/view/2317>
- Okko, M. (1989a). Ruohonjuurta. *Informaatiotutkimus*, 8(3), 65–66. Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/inf/article/view/1374>
- Okko, M. (1983b). Sadonkorjuun aika. *Informaatiotutkimus*, 2(2), 31. Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/inf/article/view/1168>
- Okko, M. (1994). Tiedonhausta kansalaistaito. *Informaatiotutkimus*, 13(3), 63. Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/inf/article/view/1477>
- Okko, M. (1982b). Tutkimuksen ja käytännön vuorovaikutus. *Informaatiotutkimus*, 1(3), 53. Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/inf/article/view/1146>
- Okko, M. (1985c). Tutkinno uudistuksen satoa. *Informaatiotutkimus*, 4(1), 1–2. Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/inf/article/view/1216>
- Okko, M. (1986b). Uutta kohti. *Informaatiotutkimus*, 5(1), 1–2. Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/inf/article/view/1273>
- Okko, M. (1989b). Välitutkinnon kuuma peruna. *Informaatiotutkimus*, 8(2), 33–34. Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/inf/article/view/1368>
- Okko, M. (1988b). Yhtenäistiedekäsitysten yhteiset piirteet. *Informaatiotutkimus*, 7(3), 71–72. Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/inf/article/view/1346>

Tutkimuskirjallisuus

- Forsman, M. (2019). ”Ensin seura, sitten lehti”: Kun Kirjastotieteen ja informatiikan yhdistystä perustettiin. *Informaatiotutkimus*, 38(3–4), 77–84. <https://doi.org/10.23978/inf.87893>
- livonen, M. (1986). Kirjasto-opista kirjastotieteeksi ja informatiikaksi. *Informaatiotutkimus*, 5(3), 83–87. Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/inf/article/view/2334>
- livonen, M., & Kankaanrinta, A. (1995). Marjatta Okko - näkijä ja tekijä. *Informaatiotutkimus*, 14(4), 115–117. Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/inf/article/view/1510>
- Juhila, K. (2021). Teemoittelu. Teoksessa Vuori, J. *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>>. [Viitattu 14.4.2025.]

- Kokkonen, O. (1985). Ilkkuva informaatio. Marjatta Okon näkökulmia kirjastotieteen ja informatiikkaan. Teoksessa Kokkonen, O. *Tietoa tavoittamassa : kirjastotieteen ja informatiikan professori Marjatta Okko 60 v. 1985*. (s. 19–33). Tampereen yliopisto.
- Letonsaari, T., & Kumpulainen, S. (2021). Informaatiotutkimus-lehden tutkimusaiheet ja niiden vaikuttavuus vuosina 1981–2020. *Informaatiotutkimus*, 40(4), 5–26.
<https://doi.org/10.23978/inf.111812>
- Mäkinen, I. (2010). Informaatiotutkimuksen tie. Teoksessa Serola, S. *Ote informaatiosta: Johdatus informaatiotutkimukseen ja interaktiiviseen mediaan*. (s. 11–74). BTJ.
- Mäkinen, I. (2002). Radikalismien vuosikymmenet (1960–1980-luvut) Suomen kirjasto maailmassa. *Informaatiotutkimus*, 21(1), 10–23. Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/inf/article/view/1645>
- Mäkinen, I. (2007). Suomalaisen informaatiotutkimuksen kehityspiirteitä ja menestyksen taustatekijöitä - Informaatiotutkimus-lehti 25 vuotta. *Informaatiotutkimus*, 26(2), 34–47. Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/inf/article/view/2264>
- Saarti, J. (2007). Kirjastotiedettä, informatiikkaa ja informaatiotutkimusta : tieteellinen lehti tieteenalan identiteetin rakentajana professori Marjatta Okon päätoimittajakaudella -Informaatiotutkimus-lehti 25 vuotta. *Informaatiotutkimus*, 26(2), 48–53. Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/inf/article/view/2265>
- Vakkari, P. (1996). Kirjasto-opista informaatiotutkimukseksi : Näkymiä koulutuksen 50-vuotistaipaleelta. *Informaatiotutkimus*, 15(4), 145–150. Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/inf/article/view/1542>
- Vuori, J. (2021a). Laadullinen sisällönanalyysi. Teoksessa Vuori, J. *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>>. [Viitattu 14.4.2025.]
- Vuori, J. (2021b). Mediatekstit. Teoksessa Vuori, J. *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>>. [Viitattu 21.5.2025.]